

نقش ضابطین قضایی در

اجرائی احکام حقوقی

دکتر ایوب رنجبری

(استادیار و عضو هیئت علمی دانشکده آراء اسلامی)

رحیم حسن پور شوطی

سرشناسه	: رنجیری، ایوب
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: نقش ضابطین قضایی در اجرای احکام / ایوب رنجیری، رحیم حسن پور شوطی
مشخصات نشر	: قم، مشعل هدایت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۹ ص
شابک	: ۲۵۰۰۰۰ ریال / ۸-۳-۹۶۱۳۲-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۶۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: ضابطان دادگستری - ایران - شرح وظایف
موضوع	: ضابطان دادگستری - وضع حقوقی و قوانین - ایران
موضوع	: اجرای حکم - ایران
شماره انروده:	: حسن پور شوطی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۸ ن ۷ ۹ / ۱۶۲۴ KMH
رده بندی دیویی	: ۳۴۷ / ۵۵۰۶۶
شماره کتابخانه ملی	: ۹۸۱۶۲۵۴

شناسنامه کتاب

نام کتاب: نقش ضابطین قضایی در اجرای احکام

مؤلف	: دکتر ایوب رنجیری (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مازندران) - رحیم حسن پور شوطی
ناشر	: مشعل هدایت
صفحه آرا	: فاطمه رابط (خدمات کامپیوتری ماندگار)
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۸
چاپ	: یاران
شمارگان	: ۲۰۰۰
قیمت	: ۲۵۰۰۰ تومان
شابک	: ۸-۳-۹۶۱۳۲-۶۲۲-۹۷۸

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

چکیده

به دلیل وظایف حساسی که بر عهده ضابطین قضایی گذاشته شده است، از اهمیت خاصی برخوردارند و به همین دلیل، قانون گذار طی مباحث اولیه قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب، به موضوع ضابطین قضایی و وظایف آنان پرداخته است. آنچه مسلم است، از یک طرف اولین برخورد مقامات قانونی در امور کیفری با جرایم ارتكابی، توسط ضابطین صورت می‌پذیرد و به عقیده متخصصان علوم جرم یابی، چنانچه این برخورد اولیه، توأم با دقت، هوشیاری، نکته سنجی و ارتباط منظم وقایع نباشد، سنگ بنای اولیه پرونده کیفری، کج نهاده خواهد شد و قاضی نیز که مدارک مکتوب در پرونده، بیشترین ادله او برای تصمیم گیری است، به سبب سستی دلایل و مدارک جمع آوری شده، از صدور رأی متناسب عاجز مانده و در این رهگذر، اهداف مجازات که عبارت است از تنبیه مقصود، ابعاد ساین، تشفی خاطر مجنی علیه و سایر امور، حاصل نمی‌شود و نتیجه آن تخریب مجرمین و یأس و دلسردی مردم نسبت به دستگاههای انتظامی و قضایی خواهد بود که اثر مستقیمی بر افکار مردم نسبت به حکومت خواهد داشت. و از طرفی دیگر نیز اجرای احکام مدنی دادگستری به جهت رابطه مستقیمی که با دادورز اجرای احکام دارند در برخی از موارد با ضابطین قضایی (عام و خاص) می‌باشد. در این پژوهش تلاش می‌شود ضابطین قضایی و حدود وظایف آنها تبیین و حقوق و تکالیف آنها در برخورد با جرایم، روشن شود.

کلمات کلیدی: ضابطین قضایی - احکام حقوقی - مقام قضایی - اجرای احکام

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴	چکیده
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۱۵	۱-۱- تعریف ضابطان
۱۵	۱-۲- اجرای حکم
۱۶	۱-۲-۱- اجرای احکام مدنی
۱۶	۲-۲-۱- اجرای احکام کیفری
۱۷	۵-۱- دادسرا
۱۷	۶-۱- دادگاه
۱۷	۷-۱- دادورز
۱۸	۸-۱- دادستان
۱۹	۹-۱- دایره اجرای ثبت اسناد و املاک
۲۰	۱۰-۱- کلانتری
۲۱	۱۱-۱- مأموران انتظامی
۲۱	۱۲-۱- مأمورین اجراء
۲۱	۱۳-۱- قطعیت حکم

- ۱۴-۱- اجرایه ۲۲
- ۱۵-۱- دادنامه ۲۲
- ۱۶-۱- ابلاغ ۲۲
- ۱۷-۱- جلب ۲۲
- ۱۸-۱- توقیف ۲۳
- ۱۹-۱- زندان ۲۳
- ۲۰-۱- نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۲۴
- ۲۱-۱- نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران ۲۵

فصل دوم: اجرای احکام حقوقی (مدنی و کیفری) و شرایط اجرای صادره از سوی محاکم

- توسط ضابطین ۲۷
- ۱-۲- اجرای احکام مدنی ۲۹
- ۱-۱-۲- مفهوم اجرای احکام مدنی ۲۹
- ۲-۱-۲- شرایط اجرای احکام ۳۰
- ۳-۱-۲- اهمیت اجرای احکام ۳۶
- ۴-۱-۲- تشکیلات اجرای احکام مدنی ۳۷
- ۵-۱-۲- مقدمات و شرایط اجرا ۳۹
- ۶-۱-۲- ترتیب اجرا ۴۰
- ۷-۱-۲- مأمورین اجرا (مواد ۱۲ تا ۱۸ قانون اجرای احکام مدنی) ۴۲
- ۸-۱-۲- اقسام اجرا ۴۵
- ۹-۱-۲- توقیف اموال محکوم علیه ۵۲
- ۱۰-۱-۲- عملیات اجرایی بعد از توقیف ۶۱
- ۱۱-۱-۲- تفاوت فروش مال غیر منقول با مال منقول ۶۵
- ۱۲-۱-۲- اجرای حکم تنظیم سند مال انتقال داده شده ۶۵
- ۱۳-۱-۲- نماینده دادستان و اجرای حکم ابطال سند و فک رهن ۶۶
- ۱۴-۱-۲- امتناع زوج از اجرای حکم طلاق ۶۷

۶۷.....	۲-۲- اجرای احکام کیفری.....
۶۷.....	۲-۲-۱- مجازاتها و انواع آن.....

فصل سوم: انواع ضابطين، نقش، عملکرد و وظائف ضابطين قضايی در اجرای احکام

۹۵.....	دقيقی.....
۹۸.....	۳-۱- انواع ضابطين.....
۹۹.....	۳-۱-۱- ضابطان دادگستری.....
۱۱۶.....	۳-۱-۲- ضابطان نظامی.....
۱۲۸.....	۳-۲- وظائف ضابطين دادگستری در برابر مقامات قضايی.....
۱۲۸.....	۳-۲-۱- وظیفه ضابطین دادگستری در مواجهه با جرایم مشهود و غیر مشهود.....
۱۳۰.....	۳-۲-۲- وظائف ضابطين دادگستری در ورود و تفتیش منازل و خودروها.....
۱۳۳.....	۳-۲-۳- وظائف ضابطين دادگستری در جلب و دستگیری اشخاص.....
۱۳۷.....	۳-۲-۴- ابلاغ اوراق قضايی.....
۱۴۵.....	۳-۲-۵- ضابطين در مرحله اجرای حکم.....
۱۴۶.....	۳-۲-۶- ارتباط دادورز و ضابط در توقیف اموال اجرای حکم مدنی.....
۱۴۷.....	۳-۲-۷- بدرقه زندانیان و متهمان.....
۱۵۰.....	۳-۲-۸- تحقیقات ضابطين دادگستری در جرایم خاص.....
۱۵۴.....	۳-۲-۹- وظائف ضابطين دادگستری در معاینه و تحقیقات محلی.....
۱۵۵.....	۳-۲-۱۰- تکلیف ادارات و ضابطين دادگستری در همکاری با شوراهای حل اختلاف.....

فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادها.....

۱۵۹.....	۴-۱- نتیجه گیری.....
۱۶۲.....	۴-۲- پیشنهادها.....
۱۶۵.....	منابع و مأخذ.....

مقدمه

فرآیند دادرسی کیفری و مدنی آغاز و پایانی دارد و در نگاه سیستمی دارای ورودی، پردازش و خروجی‌هایی است؛ آغاز این فرایند کشف جرم و پایان آن اجرای حکم است. و در فاصله‌ی این دو مرحله‌ی مهم، پردازش پرونده قرار دارد، برای احراز حقیقت درباره‌ی نسبت مجرمانه‌ای که یک شخص اعم از حقیقی یا حقوقی و اعم از شهروند عادی یا پلیس یا دادستان یا هر اعلام کننده جرم یا شکایت کننده‌ی دیگری به یک شخص حقیقی یا حقوقی داده است. در این فرآیند نوع رفتار و عملکردها برای کشف حقیقت در جریان اقدامات تأمینی یا تحقیقی از سوی همی کارگزاران نظام عدالت مهم است لکن ضابطان دادگستری به دلیل حضور منحصر به فرد در مرحله‌ی کشف جرم، حضور پررنگ در جریان تحقیقات و رسیدگی‌های قضایی و حضور مشارکتی با برخی نهادهای دیگر در مرحله‌ی اجرای حکم نقشی ویژه دارند. این نقش ویژه‌ی ضابطان دادگستری همچون تیغی دو لبه عمل می‌کند که تنها در صورت رعایت توازن و تعادل بین مثلث حقوق متهم، حقوق بزه دیده و حقوق جامعه، کارآمدی و اثربخشی لازم را، برای اهداف نظام عدالت خواهد داشت. اگر ضابطان به هر دلیلی گرایش پررنگ‌تر به یکی از این اضلاع سه گانه داشته باشد، آنگاه عدالت و آرامش و نظم عمومی، نخستین قربانی این نگاه تبعیض آمیز خواهد بود؛ زیرا از یک سو در یک جامعه‌ی سالم، مردم در رویارویی با هر گونه احساس ناامنی یا احساس تعرضی به حقوق خود، نخستین مرجعی که برای تظلم خواهی به یاد

می‌آورند ضابطان قضایی هستند که پیش از هر نهاد دیگری در کوچه و خیابان نزدیک منزل و اقامتگاه آنان حضور دارند (صادق منش، ۱۳۵۱، ص ۱۷).

از سوی دیگر متهمان مورد تعقیب اگر در وجدان خود میدانند که بی-گناهند، امیدشان آن خواهد بود که ضابطان قضایی به قدری بی‌طرف و آگاه از وظایف خود و مسلط بر کار خود باشند که با تدبیر به موقع آنان، گنهکار و ناکرده نه در نزد مقام قضایی به راحتی شناخته شود و یا در صورت گناهکار بودن، اطمینان داشته باشند که بیش از آنچه به عنوان یک متهم یا حتی مجرم استحقاق دارند، به حریم کرامت انسانی و جان و مال آنها تعرضی نخواهد شد، و صرف متهم بودن آنها به معنای مباح بودن هر گونه تعرض به حقوق و آزادیها و کرامت آنها نیست. بالاخره در ضلع سوم، دولت و نظام قضایی قرار دارد که با آموزش‌ها و توجیه‌های فنی که به ضابطان می‌دهد، زمینهای فراهم می‌کند که آنان با تدبیر و تعهد، پاسداران خط مقدم دفاع از نظم و امنیت و آرامش عمومی باشند. با این حال به نظر میرسد، قانون، طراز و شاخص دقیق و شناخته شده‌ای است که می‌تواند رفتار بر اساس آن، بین حقوق سه ضلع مورد اشاره، توازن به وجود آورد؛ به عبارت دیگر، قانون مناسبترین الگو برای سنجش میزان دقت رفتار و عملکرد حرفه‌ای ضابطان قضایی در انجام وظایف خود در جهت عدالت قضایی و فصل الخطابی برای همه‌ی طرفهای پرونده است. بدینسان آشنایی ضابطان قضایی با حدود اختیارات، وظایف و مسئولیت‌های خود و نقش آن در اجرای احکام حقوقی به عنوان مقدمه‌ی ضروری عمل به قانون، بر کسی پوشیده نیست (همان، ص ۱۸).

ضابط در لغت به معنای فراهم آورنده، نگاهدارنده، نگاهدارنده چیزی، آنکه ضبط مدینه و سیاست آن را از طریق سلطان بس باشد. ضابطين دادگستری بازویی اجرایی دادرها و دادگاه‌ها در انجام وظایفشان هستند. قانون آئین دادرسی کیفری ضابطين دادگستری را این طور تعریف کرده است که: «ضابطين دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات مقام قضائی در کشف جرم و بازجویی مقدماتی و حفظ آثار و دلایل جرم و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم و ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضائی به موجب قانون اقدام می‌نمایند. (دهخدا، ۱۳۳۷، ص ۲). ضابطين دادگستری در انجام وظایف خود دارای اختیاراتی هستند که می‌توانند حتی منجر به سلب آزادی شهروندان گردد به همین دلیل ضروری است که افرادی که ضابط محسوب می‌شوند و این اختیارات را دارند به موجب قانون مشخص شوند. با نگاهی به موقعیت و مسئولیت اشخاصی که به عنوان ضابط معرفی شده‌اند، می‌توان گفت که ضابطين دادگستری بر دو دسته‌اند یک دسته ضابط عام هستند و دسته دیگر ضابط خاص محسوب می‌شوند (خالقی، ۱۳۸۸، ص ۴۹). ضابطين عام، ضابطی هستند که در مورد کلیه جرایم، صلاحیت اقدام دارند و وظایف و اختیارات آنها محدود به جرائمی معین یا شرایط خاصی نیست (همان، ص ۵۰). ضابطين عام عبارت است از: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران. مطابق بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷، اهم وظایفی که نیروی انتظامی به عنوان ضابط قوه قضائیه دارد عبارتند از: مبارزه با مواد مخدر - مبارزه با قاچاق - مبارزه با منکرات و فساد - پیشگیری از وقوع جرائم - کشف

جرائم-بازرسی و تحقیق-حفظ آثار و دلایل جرم-دستگیری متهمان و بزهکاران و جلوگیری از فرار و مخفی شدن آنان- اجرا و ابلاغ احکام قضائی. ضابطین خاص نیز ضابطینی هستند که صلاحیت دخالت آنها محدود به جرائم خاص یا شرائطی معین است و در غیر از آن جرائم یا بدون تحقق آن شرائط، حق مداخله و اقدام ندارند. حال این سوال به ذهن می‌آید که آیا ضابط شناخته شدن این افراد در زمینه خاص، صلاحیت دخالت و اقدام ضابطین عام در این حوزه را نفی یا محدود می‌کند یا خیر؟ در پاسخ باید گفت که ضابطین عام در همه حال ضابط دادگستری محسوب می‌شوند و ضابطین خاص دخالت و اقدام ضابطین عام را محدود یا نفی نمی‌کنند (همان، ص ۴۹).